

Nachtmerries in Elm Street; Lesbian & Gay Festival in Groningen; Kim Basinger in het zweet

Caravaggio gaf schilderkunst vlees en bloed; de schetsboeken van Vincent van Gogh

Amerikaanse invasie in jazz-minnend Groningen

Columnisten te boek gesteld

Smokkelen en skiën in het Franse Chatel

Het recente besluit van de gemeente Tietjerksteradeel (Tytsjerksteradiel) om de dorpen binnen de gemeente hun Friese naam terug te geven, heeft alom de tongen los gemaakt. Het Nieuwsblad van het Noorden was de afgelopen weken een drukbezet podium voor honende 'Tytsjerksteradiel'-critici en hun belagers.

Een van de reagerende lezers memoreerde, dat het eigenlijk vreemd is, dat Noordnederlanders er voetstoots genoeg mee nemen, dat "verhollandste bestuurders in een ver verleden de wet hebben voorgeschreven".

Die lezer, de heer W. Tsj. Vleer uit Norg, heeft in zoverre gelijk, dat de huidige 'officiële' plaatsnamen doorgaans een (soms lachwekkende) verbastering zijn van ter plekke al eeuwen gangbare aanduidingen.

Mede naar aanleiding van de opmerking van de heer Vleer presenteren wij vandaag een geheel herziene kaart van het verspreidingsgebied van het Nieuwsblad van het Noorden. Die kaart bevat niet zozeer de 'oorspronkelijke' plaatsnamen, maar in het algemeen de aanduidingen, zoals die ter plekke op dit moment gebezigd worden.

In onderstaand interview vertelt de Groninger streektaalfunctionaris drs. Siemon Reker over zijn recente onderzoek naar Groningstalige plaatsnamen. De eerste publicatie van de resultaten daarvan treft u overigens in nevenstaande kaart aan.

'Rottum? Van de elf varianten heb ik de twaalfde gekozen'

In augustus 1984 deed de toen nog kersverse Groninger streektaalfunctionaris Siemon Reker via deze krant een oproep met de bedoeling een correspondentennet op te zetten. Het leverde 500 reflectanten op en het merendeel heeft trouw meegewerkt aan de negen enquêtes die Reker sindsdien op heeft gezet. Siemon Reker: "Doel was om de taalkaart van Groningen zo

uitgesproken als Röp'm. Maar dat is volstrekt in strijd met de Groningse spellingregels. Er zijn maar elf correspondenten die de plaats noemen. En ik heb gekozen voor een twaalfde, zodanige schrijfwijze (*Röppen*, red.) dat die bij een normale uitspraak van het Gronings leidt tot de juiste plaatsnaam. De zelfde moeilijkheid is er bij de plaatsnaam Eenum. Daar zeggen de mensen ter plaatse *Aimm*. Maar in het Gronings komt de

Grunnen, Drenthe en (in stikje) Fryslân

enquêtes die Reker sindsdien op heeft gezet.

Siemon Reker: "Doel was om de taalkaart van Groningen zo volledig mogelijk en op een makkelijke manier in te vullen. Ook wilde ik er achter komen, hoe hard alles aan het veranderen is". Bij een eind vorig jaar rondgestuurde enquête voegde Reker een bonusvraag toe. "Ik heb gevraagd: 'Wilt u plaatsen uit uw omgeving noemen en wilt u daarvan eerst de officiële Nederlandse vorm opgeven en vervolgens opschrijven zoals u het uitspreekt'. Sommigen maakten zich ervan af, maar er waren er ook bij die tientallen plaatsen noemden. Ik ben ervan uitgegaan, dat mensen baas zijn van hun eigen naam en bij twijfel heb ik dan ook gekozen voor de vorm die binnen de kleinste cirkel rond die plaats gesproken wordt. Dan is er een cirkel vanaf ruim vijf kilometer tot tien à twaalf kilometer en daar zitten ze er letterlijk en figuurlijk net even naast. Kom je weer even verder, dan geven ze in veel gevallen de vertaling in het Gronings van de officiële Nederlandse naam. "Ezinge is een aardig voorbeeld. Op het Hogeland — zeg maar rechts van het Reitdiep — zegt iedereen *Aizen*, maar ter plekke en in het Westerkwartier zeggen ze *Aizing*. Nieuweschans is ook een curieus voorbeeld. Bij een van de gezellige driewekelijkse correspondentenbijeenkomensten hier noemde een man uit Finsterwolde die plaats Schanze. Dan geloven ze niet dat het t Schanze is — dat er nog iets voor staat."

"Ezinge is een aardig voorbeeld. Op het Hogeland — zeg maar rechts van het Reitdiep — zegt iedereen *Aizen*, maar ter plekke en in het Westerkwartier zeggen ze *Aizing*. Nieuweschans is ook een curieus voorbeeld. Bij een van de gezellige driewekelijkse correspondentenbijeenkomensten hier noemde een man uit Finsterwolde die plaats Schanze. Dan geloven ze niet dat het t Schanze is — dat er nog iets voor staat."

Aimen

"De mensen die de kaart in de krant bekijken zullen zien, dat er gewoon *Leek* staat. Ik denk dat veel mensen dat jammer vinden, omdat het niet afwijkt. En sommige mensen zullen zeggen dat het niet klopt. Ik heb ook de varianten *Liek* (sommigen zullen dat net als in het Fries langerekt uitspreken als *De Liek*), *Laik*, *Lijk* en *Loik*. Dat laatste is een verjonging van Laik — jongere Groningers maken van ai oi. Maar de mensen uit Leek zelf geven allemaal *Leek*."

"Iedereen gaat bij het bekijken van zo'n kaart natuurlijk eerst kijken naar zijn eigen omgeving. Zo van: 'Die is er niet bij, die moet anders zijn en die is verkeerd geschreven'. Zo heb je de plaatsnaam Rottum bij Kantens. Dat wordt in het Gronings

Stromings leidt tot de juiste plaatsnaam. De zelfde moeilijkheid is er bij de plaatsnaam Eenum. Daar zeggen de mensen ter plaatse *Aimm*. Maar in het Gronings komt de dubbele m niet voor op het wordeinde en *Aim* is ook verkeerd. Dus heb ik gekozen voor een schrijfwijze die lijkt op *raimen* van 'rijmen' en dat komt dan uit op *Aimen*. Bij bepaalde plaatsnamen is dat dus een groot probleem."

Ter Laan

"Bij veranderingsprocessen heb ik gekozen voor degenen die er het langst wonen — voor de ouderen doorgaans. Maar als (de vroegere onderzoekers, red.) Ter Laan en Wobbe de Vries een oudere vorm geven die door geen van de correspondenten in is ingestuurd, dan heb ik de vorm van Ter Laan en De Vries niet overgenomen. Dan vind ik dat geen levend Gronings meer. Overigens — en dan verwijs ik naar de Tietjerksteradeel-discussie, die ik verder niet zo belangrijk vind — dat de verhollandsing in het verleden dan wel een historische vergissing is geweest, maar dat het een vergissing is waar ik prima mee kan leven."

15.000

Rekers enquête leidde tot de 'vaststelling' van 350 plaatsnamen in het Gronings. Maar de onderzoeksgegevens (Reker: "15.000 taalgegevens die dan nog weer gekoppeld moesten worden leeftijd en herkomst van de bron") leverden een veel grotere schat aan informatie op. "Een publicatie van dit plaatsnamenonderzoek is op zich vrijwel klaar. Het kan zijn dat we besluiten om het als een zelfstandige publicatie uit te geven — en dat zou dan vrij snel kunnen — maar het kan ook zijn dat we het anders doen. Ik heb namelijk ook plannen om een langer lopend project te beginnen dat voortvloeit uit het werk met die correspondenten. Ik moet er nog een goed woord voor vinden, maar je zou het een soort gebruiksgrammatica kunnen noemen — een naslagwerk waarin mensen die maar iets over het Gronings willen weten terecht moeten kunnen. Een losbladige 'spraakleer' in een hele nieuwe opzet — inclusief allerlei regionale varianten. Zoiets."

Aachste Erm-Achterse Erm, Aanderen-Anderen, Aikamp-Ekamp, Aimen-Eenum, Ainerom-Eenrum, Aizing-Ezinge, Aldeberkeap-Oldeberkoop, Aldegea-Oudega, Aldeholtpea-Oldeholtpade, Aldetrine-Oudetrine, Aldhoarne-Oudehorne, Aldskoot-Oudeschoot, Aldwäld-Oudwoude, Amsterdamse Veld-Weiteveen, Angelsen-Angelsloo, Annen-Annen, Aol Meul-Oudemolen, Ter Aord-Ter Aard, 't Aole Compas-Barger Compascuum, Aomen-Amen, Auwerd-Aduard, Appelskea-Appelscha, Assen-Assen, Baal-Balloo, Baaierm-Bierum, Bakkefean-Bakkeveen, Ballege-Barlage, Bavvelt-Bafflo, Beem-Bedum, Beerte-Beerta, Beetse-Sellingerbeetse, Beetstersweach-Beetsterzwaag, Beilen-Beilen, Bennewolle-Bellingwolde, Bennenveld-Benneveld, Bleslege-Blekslage, Blesdike-Blesdijk, Boarnburgum-Boornbergum, Boareveld-Bareveld, Boertang-Boertange, Boerum-Burum, Börger-Borger, Bork-Westerbork, Borkomnij-Borgercompagnie, Broekhuizen-Broekhuizen, Broeksterwäld-Broeksterwoude, Brij-Breede, Burgum-Bergum, Coevern-Coevorden, n Daam-Appingedam, Dale-Wildervanksterdallen, Daolen-Dalen, Daolerpeel-Dalerpeel, Dever-Diever, Deverbrogge-Dieverbrug, Dokkumer Nije Silen-Dokkumer Nieuwe Zijlen, Doord-Toornwerd, Dord-Nieuw Dordrecht, Drieber-Drijber, Dunderen-Donderen, Dwingel-Dwingeloo, Delfziel-Delfzijl, Dokkum-Dokkum, Drachten-Drachten, Droegeham-Drogeham, Drijborg-Drieberg, Eanjum-Anjum, Easternijtsjerk-Oosternijkerk, Ealsum-Aalsum, Earnwäld-Eernwoude, Eastermar-Oostermeer, Easterwäld-Oosterwolde, Eastrum-Oostrum, Eeveld-Eleveld, Emmercompas-Emmer Compascuum, 't Erfscheidenveen-Erfscheidenveen, Eel-Eelde, Ein-Een, Eerste Mond-Eerste Exloërmond, Exel-Exloo, Faarmsom-Farmsum, De Feanhoop-De Veenhoop, Feanwälden-Veenwouden, Finnerwold-Finsterwolde, Fisfliet-Visvliet, Fiwwerd-Feerwerd, Fledder-Vledder, Frederiksoord-Frederiksoard, De Fochtel-Fochteloo, Gaarmwol-Garmerwolde, Gaasteren-Gasteren, Garyp-Garijp, Garwerd-Garnwerd, Geiten-Gieten, Geiterveen-Gieterveen, Gerkeskleaster-Gerkesklooster, Gersleat-Gerslout, Gies-Gees, Giesbrogge-Geesbrug, Glins-Godlinze, De Gordyk-Gorredijk, Grinzer Pein-Opende, Grodegast-Groetegast, Grol-Grolloo, Grönn-Groningen, Gruttegast-Groetegast, Groepskerk-Grijskerk, Grypskerk-Grijskerk, Grins-Groningen, De Grove-De Groeve, 't Haantien-'t Haantje, Haarstee-Harkstede, n Ham-Den Ham, t Hammer-Nieuwolda, Haolen-Hooghalen, Haovelte-Havelte, De Harkema-Harkema, De Haule-Haule, Hearrenfean-Heerenveen, Hegersmilde-Hogersmilde, Helm-Hellum, Hesseln-Oosterhesselen, Hieken-Hijken, Hiekersmilde-Hiekersmilde, De Himrik-Hemrik, Hoaren-Haren, Hoesen-Huizinge, Hörn-Nieuw Beerta, Hörn-Den Horn, Hörnhoezen, Hoarnstersweach-Hornsterzwaag, Hogebrug-Noorderhoozebrug, Hogezeand-Hoozezeand, Holwier-Holwierde, Hoorn-Den Hoorn, Houk-Martenshoop, Houtgehage-De Houtgehage, Houwerziel-Houwerzijl, Hurdegeryp-Hardegarijp, Hutten-Klein Ulsda, Ie-Ee, Ien-Een, Iener Skäns-Zwartendijkster Schans, Ieghaor-Ekehaar, Ies-Ees, Iesergruun-Eesergruun, Iezumasyl-Ezumazijl, Ingwierrum-Engwierum, Jipsenhoezen-Jipsinghuizen, Jistrum-Eestrum, Jobbegea-Jubbega, Jonkerslân-Jonkersland, Jonkersvoart-Jonkersvaart, Jukkerd-Jukwerd, Kannes-Kantens, Kloosterboeren-Kloosterburen, Kljndiek-Klijndijk, Ketlik-Katlijk, Kibbelgoarn-Kibbelgaarn, Kiel-Kielwindwee, Kloosterholt-Heiligerlee, Knoal-Stadskanaal, De Koaten-Kooten, Koatstertille-Kootstertille, Kollum-Kollum, Kollumersweach-Kollumerzwaag, Kommerziel-Kommerzijl, De Kompenije-Drachtster Compagnie, Koatsweagen-Kortezwaag, Lains-Leens, Langsweagen-Langezwaag, Leek-Leek, Leins-Lellens, De Lieke-Leek, Liens-Leens, Langel-Langeloo, Lauwersmar-Lauwersmeer, Lauwersseach-Lauwersoog, Leerns-Leermens, Lepterd-Lettelbert, Lippenhuizen-Lippenhuizen, 't Lege-Lage van de Weg, Loeksham-Willemsoord, Loppersom-Loppersum, Lükswäld-Luxwoude, Lutje Hoeskens-Kleine Huisjes, Luukswäld-Lukaswolde, Lytsewäld-Augsbuurt, Maiden-Meeden, Makkingea-Makkinga, Mearum-Marum, Moarum-Marum, Menskeweer-Mensingawier, Middelsom-Middelstum, Midwolle-Midwoude, Milbert-Middelbert, Mitselwier-Metslawier, Moarre-Morra, d' Moarze-Ter Maarsch, Möppelt-Moppel, Möppen-Meppen, Muntsjesyl-Munnekezijl, De Muzzel-Mussel, Muzzelknoal-Musselkanaal, Mij-Uithuizermeeden, Naandel-Den Andel, Nei Amsterdam-Nieuw Amsterdam, Neilande-Nijlande, Nei Bunen-Nieuw Buinen, Neie Krim-Nieuwe Krim, Nei Schoonebeek-Nieuw Schoonebeek, Neiveen-Gasselternijveen, Nijlaand-Westernieland, Nijlaand-Oosternieland, Noardburgum-Noordbergum, Noardwäld-Noordwoude, Noardbrouk-Noordbroek, Noardhörn-Noordhorn, Noordloaren-Noordlaren, Nörg-Norg, Nijbert-Niebert, Nijeholtpea-Nieuweholtpade, Nijlemmer-Nijelamer, Nijhoarne-Nieuwehorne, Nijberkeap-Nieuweberkoop, Nij-Pekel-Nieuwe-Pekela, Oerterp-Ureterp, Oadörp-Adorp, Oethoezen-Uithuizen, Olhoof-Oldehove, Ollekerk-Oldekerk, Oilerom-Ulrum, Ol-Pekel-Oude-Pekela, Olschanze-Oudeschans, Onderdaam-Onderdendam, 't Oosterse Veld-Barger Oosterveld, Oostwold-Oostwold, Op de Schut-Noordscheschut, Oring-Orvelte, Orvel-Ovelte, Oskerd-Usquert, Oveine-Hoogveen, Paauwen-De Paauwen, Paderboeren-Pieterburen, Pais-Peize, Peasens-Peasens, De Pein-Opende, De Penne-Opende, Pepergea-Peperga, Raol-Rolde, Ravenswäld-Ravenswoud, Rieg-Molenrij, Rheebrogge-Rheebrog, Roan-Roden, Roeten-Ruiten, Roeskerbrug-Ruischerbrug, Rohoan-Rodehaan, Roon-Roden, Röppen-Rottum, Rottevalle-De Rottefalle, Roschoul-Roodeschool, Rowaol-Roderwolde, Rune-Ruinen, Runerwold-Ruinerwold, Saauwerd-Sauwerd, Sapmeer-Sappemeer, d' Schanze-Nieuweschans, Scheemde-Scheemda, Scheemterhammer-Nieuw Scheemda, Schelo-Schoolloo, Schewel-Schildwolde, Schipborg-Schipborg, Schonoord-Schoonoord, Seballiburen-Sebaldeburen, De Skäns-Oostmahorn, De Schanse-Emmerschans, Schild-Overschild, Schombek-Schoonebeek, Schouwerziel-Schouwerzijl, Sibboeren-Siddeburen, Skiermuontseach-Schiermonnikoog, Slien-Sleen, Slochter-Slochteren, Smelle Ie-Smalle Ee, Smilke-Smeerling, Sumar-Suameer, Stad-Groningen, Staartenhoezen-Startenhuizen, Steem-Stedum, Stieltjesknaol-Stieltjeskanaal, Stienbargen-Steenbergen, Stivverd-Stitswerd, Stoefzand-Stuifzand, Surhusterfean-Surhusterveen, Surhuzum-Surhuizum, Stynsgea-Augustinusga, Taange-Jipsingboertange, Taisn-Thesinge, Taori-Taarlo, Teridzert-Ter Idzard, Terwisck-Ter Wisch, Terwuppen-Ter Wupping, Tredde Slüs-Jubbega Derde Sluis, Tripskomnij-Tripscompagnie, Troanendal-Tranendal, Troapel-Ter Apel, De Tynje-Tijnje, Twaide Mond-Tweede Exloërmond, Twizel-Twijzel, Twizelerheide-Twijzelerheide, Tynaori-Tynaarlo, De Ulesprong-Ulesprong, Uterboeren-Uiterburen, Vaaierhoezen-Vierhuizen, Veendam-Veendam, Veenhuizen-Veenhuizen, Vlagtwedde-Vlagtwedde, De Vledder-Vledderveen, Vraiskelo-Vriescheloo, Vreis-Vries, Weskenhoezen-Wessinghuizen, Wespert-Westdorp, Wetsen-Wetsinge, Waarum-Warfum, Wapservene-Wapservene, Wiester-Wijster, Winzum-Winum, Wolvegea-Wolvega, Wäterswäld-Wouterswoude, Warfstermüne-Warfstermolen, Waskemar-Waskemeer, Wietwerd-Westerwijtwerd, Wering-Weerdinge, De Westerein-Zwaagwesteinde, Westeremmen-Westeremden, Westerlij-Westerlee, De Wieke-Ommelandewijk, Winschoot-Winschoten, Wisp-Wezup, Wisperbrug-Wezuperbrug, Woagenbörgen-Wagenborgen, Wolle-Kropswolde, Woldendörp-Woldendorp, Wolnghoezen-Wollinghuizen, Woltersom-Woltersum, Wij-Wehe, De Wylp-De Wilp, Wynjewäld-Wijnjewoude, Jdmentil-Enumatil, t Zaand-'t Zandt, Zees-Zeegse, Zeling-Sellingen, Zeuvenhuizen-Zevenhuizen, Ziel-Aduardertzijl, Zoltkamp-Zoutkamp, Zuudborge-Zuidborge, Zuudbrouk-Zuidbrouk, Zuuderopgaonde-Zuideropgaande, Zuudhörn-Zuidhorn, Zuudlaoren-Zuidlaren, Zuuderveen-Zuidlaarderveen, Zuudwennen-Zuidwending, Zuudwol-Zuidwolde, Zuudwold-Zuidwoude, Zwieler-Zweeloo, Zwinderen-Zwinderen.

Groningen, Drenthe en een stukje Friesland

Het overzicht hiernaast bevat de verklaring van de — uiteraard volstrekt onvolledige — kaart. De in zwart aangegeven plaatsnamen zijn de Friese aanduiding, de in het rood afgedrukte namen de Groningse en de Drentse namen zijn blauw. Voor de Friese namen is gebruik gemaakt van de door een aantal Friese instanties in samenwerking met Falkplan uitgegeven tweetalige kaart van Friesland (f 9.90). Voor die kaart is het 'Algemeen Beschaafd Fries' de maatstaf geweest; plaatselijk zijn er afwijkingen. Om de kaart overzichtelijk te houden, zijn de aanduidingen in het Stellingwerfs (in Zuid-oost Friesland) achterwege gelaten. Voor de Groningse plaatsnamen was de elders op deze pagina beschreven enquête van Siemon Reker de basis. Uitgangspunt was hier de ter plaatse gebruikelijke benaming in de streektaal. In het Drents is er nog geen integrale lijst van plaatsnamen. We hebben daarom gebruik gemaakt van een mondelinge opgave van dr. Geert Kocks van het Nedersaksisch Instituut in Groningen. Kocks ging uit van zijn kennis van wat ter plaatse gebruikelijk is. Als u aanvullingen en/of correcties op de kaart hebt, kunt u die richten aan de Kunstredactie van het Nieuwsblad van het Noorden, postbus 60, 9700 MC, Groningen.